

Στην Ιερά Λαύρα Σάββα του Ηγιασμένου

/ [Ιερές Μονές](#)

Η κατά την έρημον της Ιουδαίας ιερά και σεβασμία Λαύρα του Οσίου Πατρός ημών Σάββα του Ηγιασμένου αποτελεί φαινόμενο μοναδικόν εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν, χάρις εις την συμβολήν της εις την διαμόρφωσιν της ορθοδόξου λατρείας, της μοναχικής τάξεως και της υμνογραφίας, εις την εν αυτή παρουσίαν πλήθους Αγίων, αυστηρών αναχωρητών, θεοπνεύστων θεολόγων και μαρτύρων ακόμη, ακόμη χάρις εις τον σπουδαίον ρόλον τον οποίον διεδραμάτισεν εις την καταπολέμησιν όσων αιρέσεων ενεφανίσθησαν εις την Αγίαν Γην μετα την ίδρυσίν της και εις την προάσπισιν της Ορθοδοξίας και των δικαιωμάτων του μόνου κανονικού Πατριαρχείου Ιεροσολύμων, του Ελληνορθοδόξου.

Αριθμούσα υπέρ τα 1500 έτη ζωής (483-2002) άνευ διακοπής της λειτουργίας της, η Μεγίστη του Αγίου Σάββα Λαύρα οφείλει την ίδρυσιν και την μετέπειτα εξέλιξιν αυτής εις τον θεοχαρίτωτον, πνευματέμφορον μοναστήν Άγιον Σάββαν (439-532 μ.Χ), ο ποίος απετέλεσε λύχνον εν υψηλώ τόπω4 δι' όσους ηθέλησαν να ζήσουν την αναχωρητικήν ζωήν, και ισχυρόν πρεσβευτήν προς τον Κύριον υπέρ πάντων των με-ταγενεστέρων «Σαββαϊτών» Μοναχών. Τον πρώτον πυρήνα της Λαύρας εδημιούργησαν οι εβδομήκοντα αναχωρηταί, οι οποίοι συνεκεντρώθησαν περι τον

Άγιον Σάββαν από το 483 μ.Χ κ. ε. Κατόπιν η Λαύρα μετεφέρθη εκ της ανατολικής πλευράς του χειμάρρου των Κέδρων, όπου το ασκητήριον του Αγίου Σάββα, εις την δυτικήν, όπου και εκτίσθη η Θεόκτιστος Εκκλησία (486, εγκαίνια 491 μ.Χ), η αύξησις της αδελφότητος κατέστησεν αναγκαίαν την οικοδόμησιν και μεγάλου ναού της Θεοτόκου (502 μ.Χ) και την διοργάνωσιν των κτισμάτων και των υπηρεσιών της Λαύρας, ώστε να ανταποκρίνονται εις τας ολονέν ογκουμένας ανάγκας. Η φήμη της αγιότητος του Αγίου Σάββα και η ένεκα αυτής ανάδειξις του εις αρχηγόν και νομοθέτην πάντων των περι τα Ιεροσόλυμα αναχωρητών (493 μ.Χ) έσχον αντίκτυπον και εις την Μεγίστην Λαύραν, ή οποία απετέλεσε πρότυπον κατά τε τον βίον και την λειτουργικήν τάξιν, το Τυπικόν, όχι μόνον δια τας λοιπάς τρεις λαύρας και τα εξ κοινόβια, τα οποία ο Άγιος Σάββας μέχρι του θανάτου του (532 μ.Χ.) ίδρυσε, αλλά και δια τας επιλοίπους μονάς της Παλαιστίνης, κατά δε τους μέσους χρόνους και δια την ανα την οικουμένην Εκκλησίαν.

Η Μεγίστη Λαύρα υπό τον Άγιον Σάββαν κατ' αρχήν διεξήγαγεν ισχυρούς αγώνας κατά της αιρέσεως τού Μονοφυσιτισμού κατα τα ετη 512-516 μ.Χ., αντιπαρατεθείσα προς τον αυτοκράτορα Αναστάσιον και προς τα λοιπά τρία Πατριαρχεία της Ανατολής, ευρισκόμενα τότε εις χείρας μονοφυσιτών η σθεναρά κινητοποιήσις και ομολογία τών αναχωρητών της ερήμου διέσωσαν το Πατριαρχείον Ιεροσολύμων απο την αίρεσιν. Οι διάδοχοι του Αγίου Σάββα εις την ηγουμενίαν της Λαύρας ανέδειξαν αύτην και πάλιν άσειστον προπύργιον κατα της αιρέσεως του Ωριγε-νισμού· υπό την καθοδήγησιν του Σαββαΐτου Αγίου Ιωάννου του Ησυχαστού, πρώην επισκόπου Κολωνίας (454-558), οι ηγούμενοι της Λαύρας Γελάσιος (537-546), Κασσιανός (547-548) και Κόνων (548-568) απέκρουσαν τας μεθοδείας των Ωριγενιστών και τας παρά τω αυτοκράτορι Ιουστινιανώ δολοπλοκίας των, όχι όμως άνευ αντιποίνων· οι μοναχοί της Λαύρας, της μόνης που είχεν απομείνει εις τους Ορθοδόξους, υπέστησαν διωγμούς και βιαιοπραγίας, ακόμη και την δια της βίας ενθρόνισιν Ωριγενιστού ηγουμένου (του Γεωργίου, 547 μ.Χ). Όμως ο Θεός εφύλαξε την Λαύραν, αι δε ενέργειαι του Κόνωνος συνέβαλον τα μέγιστα εις την σύγκλησιν της Ε' Οικουμενικής Συνόδου (553 μ.Χ), η οποία κατεδίκασε τας πλάνας του Ωριγένους άπαξ δια παντός και χάριν πάσης της Εκκλησίας εσαεί. Η εμφάνισις των Περσων εις την Αγίαν Γην (614 μ.Χ) απετέλεσε το προοίμιον δια την με τ' αύτην έλευσιν των Αράβων του Ισλάμ (638 μ.Χ). Παρομοίως, την απαρχήν των οσιομαρτύρων της Λαύρας απετέλεσαν οι υπό των Περσών σφαγιασθέντες Σαββαΐται, τεσσαράκοντα τέσ-σαρες τον αριθμόν, εις τας 16 Μαΐου του έτους 614 μ.Χ

2. Επί των Αράβων, των Σταυροφόρων και των Μαμελούκων (638-1517 μ.Χ.)

Την μετα την αραβικήν κατάκτησιν αναδιοργάνωσιν της Μεγίστης Λαύρας του

Αγίου Σάββα υπό του πατριάρχου Μοδέστου, ηκολούθησεν η ενδοξοτέρα περίοδος, ο «χρυσούς αιών» της Λαύρας, δηλαδή ο όγδοος και μέρος του ενάτου μ.Χ αιώνος. Ο επιφανέστερος θεολόγος του 8ου αι. Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, ο και υμνογράφος, Κοσμάς ο Αγιοπο-λίτης, Στέφανος ο Μελωδός, Μιχαήλ ο Σύγκελλος, Θεόδωρος και Θεοφάνης οι Γραπτοί, Θεόδωρος ο επίσκοπος Καρρών (Αβουκάρας), πάντες επιφανείς κατά την αγιότητα ή και την θεολογίαν, οι Άγιοι Στέφανος ο Θαυματουργός, Θεόδωρος επίσκοπος Εδέσσης και Μιχαήλ ο Οσιομάρτυς συναποτελούσιν εκλεκτήν χορείαν, η οποία εκόσμησε την Εκκλησίαν Ιεροσολύμων αλλά και την καθόλου Εκκλησίαν. Παρά τας εναντίον της Λαύρας βιαίας και φονικάς επιθέσεις ποικιλωνύμων βαρβάρων (796, 809, 813 μ.Χ.) και την γενικήν αταξίαν, η προσφορά της Λαύρας εις την Εκκλησίαν φθάνει εις το αποκορύφωμά της. Η συμβολή του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού εις την πρώτην (726-787) και των Αγίων Μιχαήλ του Συγκέλλου, Θεοφάνους και Θεοδώρου των Γραπτών εις την δευτέραν (814-843 μ.Χ.) φάσιν της εικονο-μαχίας υπέρ της επικρατήσεως της τιμής των ιερών εικόνων, αποδεικνύει την σημασίαν της Λαύρας δια την θεολογίαν αλλά και την γενικήν τιμήν, της οποίας απελάμβανε, καθόσον οι τρεις τελευταίοι ομολογηταί προσεκλήθησαν εις την Κωνσταντινούπολιν υπό του Αγίου Θεοδώρου του Στουδίτου δι' αυτόν ακριβώς τον λόγον, πλην της θεολογικής συγγραφικής παραγωγής, η Λαύρα δύναται κατά την εποχήν αυτήν να επιδείξη και πλουσίαν αντιγραφικήν και μεταφραστικήν δρα-στηριότητα καθίσταται το κέντρον της γεωργιανής γραμματείας απο τον 70ν έως τον 100ν αι, όπως επίσης κέντρον μεταφράσεως εκκλησιαστικών συγγραμμάτων απο την ελληνικήν εις την αραβικήν. Χαρακτηριστικόν είναι οτι τα σήμερον πασίγνωστα «Ασκητικά» του Αγίου Ισαάκ του Σύρου μετεφράσθησαν εκ της συ-ριακής γλώσσης εις την ελληνικήν δια πρώτην φοράν εις την Λαύραν υπό των μοναχών Αβραμίου και Πατρικίου περί τα τέλη του 80υ αι. Από του 90υ έως του 130υ αι η λειτουργική τάξις, το λειτουργικόν Τυπικόν της Λαύρας μαζί με τους ύμνους των Σαββαΐτων αγίων υμνογράφων και ίσως μερικά μοναστικά συνήθειαι της Λαύρας, διαδίδονται ευρέως από διακεκριμένους αγίους ιδρυτάς μονών. Εις μείζονα 11 ελάσσονα βαθμόν το Τυπικόν της Λαύρας επηρέασε τα μοναστηριακά Τυπικά, τα όποια συνέγραψαν οι Άγιοι Θεόδωρος ο Στουδίτης (90ς αι), Πάυλος ο Νέος του Όρους Λάτρος (αρχαί 100υ αι), Νίκων ο Μαυρορείτης (τέλη 110υ αι), Χριστόδουλος της Πάτμου (110ς αι), Λάζαρος ο Γα-λησιώτης (1ος-11ος αι), Λουκάς της Μεσσήνης (Σικελία 120ς αι), Νεόφυτος ο Έγκλειστος (Κύπρος, 12ος-13ος αι) και Νείλος Ταμασίας (Ι. Μ. Μαχαιρά, Κύπρος, αρχαί 130υ αι). Ήδη από τον 9ον αι είχε διαδοθή το λειτουργικόν τούτο Τυπικόν εις την απόμακρον Γεωργίαν (υπό Γρηγορίου Khandzta, το 826 μ.χ.). Παραλλήλως τεραστία υπήρξεν η διάδοσις του νέου υμνογραφικού είδους που ανεπτύχθη κυρίως υπο Ιωάννου του Δαμασκηνού και της μετ' αυτόν «αγιο-σαββιτικής ποιητικής σχολής», δηλαδή του

κανόνος. Ἡ υμνογραφικὴ παραγωγή τῆς Λαύρας ἀπετέλεσε τὸ θεμέλιον τῆς μετὰ τὴν εικονομαχίαν διαρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς Λατρείας. Ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Δαμασκηνὸν καθιέρωσις τῶν ὀκτῶ ἡχῶν τῆς μελωδῆ-σεως ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Λατρείαν, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσα Ὀκτῆχος ἀπετέλεσε τὴν πρώτην μορφήν τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ κυριωτέρου λειτουργικοῦ βιβλίου τῆς Ἐκκλησίας.

Επὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Σταυροφόρων ἡ θέσις τοῦ ηγουμένου τῆς Λαύρας παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως υψηλὴ παρὰ τοῖς Λατίνοις, ἐλλείπει Ὁρθοδόξου πατριάρχου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡ Λαύρα προικίζεται δια νέων περιουσιακῶν στοιχείων ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Μελισσάνθης (1131-1162), ἐνῶ ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ αἱ ἀγιογραφίαι τοῦ ἀνακαινίζονται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143- -1180) περὶ τὸ ἔτος 1169.

Ἡ νίκη τῶν Μαμελούκων τοῦ Σαλαδδίν ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων ἐν ἔτει 1187 μ.Χ. ἐσήμανε νέα δεινὰ δια τὸν Μοναχισμόν τῆς Παλαιστίνης παρὰ τὴν σφαγὴν καὶ πάλιν Σαββαϊτῶν μοναχῶν, ἡ Λαύρα παρέμεινεν ἐν λειτουργίᾳ, μόνῃ αὕτῃ ἀναμέσον τῶν λοιπῶν ἡρημω-μένων μονῶν τῆς ἐρήμου. Εἰς τὴν περίοδον αὕτη ἀνάγεται ἡ συρρίκνωσις τῆς Λαύρας περὶ τὸν πυρήνα τῆς, ἡ ἀνέγερσις τείχους περὶ αὐτὴν καὶ ἡ υιοθέτησις τοῦ κοινοβιακοῦ τρόπου ζωῆς, ἐγκαταλειφθέντος τοῦ λαυρεωτικοῦ. Ἡ Λαύρα εἰσέρχεται εἰς τὴν δυσκο-λωτέραν ἴσως φάσιν τοῦ ἀγώνος ἐπιβιώσεώς τῆς εἰς περιβάλλον ἐχθρικόν, καθίσταται παρὰ ταῦτα δια τὴν Ἀγιοταφίτικὴν Ἀδελφότητα ἀξιολογώτατον σχο-λεῖον, διδάσκον τὰ περὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ τὰ ἀφορώντα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα. Νέα ἀνακαίνισις τοῦ καθολικοῦ τῆς Λαύρας καὶ τοῦ Κουβουκλίου τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Σάββα ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ (1347 - -1354) ἔλαβε χώραν εἰς τὰ μέσα τοῦ 140υ αἰ., πρωτοφανὴς ὁμῶς εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ καθοριστικὴ δια τὸ μέλλον τῆς ὀρθοδόξου λατρείας κατέστη ἡ ἐξάπλωσις τοῦ λεγομένου «νεο-σαββαϊτικοῦ λειτουργικοῦ Τυπικοῦ» (δηλ. τῆς συνθέσεως τοῦ παλαιοῦ σαββαϊτικοῦ καὶ στοιχείων τοῦ στοудиτικοῦ Τυπικοῦ). Τὸ Τυπικόν τούτο, ἀφοῦ παρεμέρισε τὰ Τυπικά τῶν Μονῶν Στου-δίου καὶ Εὐεργέτιδος, καθιερώθη εἰς τὴν ἰδίαν τὴν Κωνσταντινούπολιν κατα τοὺς 130ν καὶ 140ν αἰῶνας (Μοναὶ Χειλέων, Ἀγ. Δημητρίου Κελλιβαρά, Θεοτόκου Βεβαίας Ἐλπίδος), τοὺς ἰδίους αἰῶνας τὸ Τυπικόν διεδόθη καὶ εἰς τὴν Σερβίαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Σάββα Σερβίας (1175-1236) καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σερβίας Νικοδήμου (1317-1324). Τὸ νέον τούτο σαββαϊτικόν Τυπικόν, μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του ἐν Ἀγίῳ Ὁρει κα-τὰ τὴν περίοδον τῶν ἡσυχαστικῶν ἐρίδων καὶ τὴν νέαν μορφήν, τὴν ὁποίαν τότε ἔλαβε, διεδόθη χάρις εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς θεολογίας τοῦ Ἠσυχασμοῦ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Βαλκανικὴν, ἐν ἣ καὶ εἰς Βουλγαρίαν, καθ ὡς καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἀπὸ τῆς οριστικῆς τοῦ ἐπικρατήσεως πανταχοῦ, τὸν 16^ον αἰ. ἕως τῆς σήμερον, τὸ σαββαϊτικόν- αθωνικόν λειτουργικόν Τυπικόν ἀποτελεῖ τὸ λειτουργικόν Τυπικόν

συμπάσης της Ορθοδοξίας.

3. Από της τουρκικής κυριαρχίας έως της σήμερων

Η εμφάνισις των Τούρκων εις την Παλαιστί-νην με τον Σουλτάνον Σελήμ επικεφαλής, ή οποία συνωδεύθη υπό νέας σφαγής Σαββαϊτών, είχε δυσμενείς επιπτώσεις εις την ζωήν της Λαύρας. Μολονότι εξεδόθησαν υπέρ τα τριάκοντα φερμάνια των Σουλτάνων κατά καιρούς (μεταξυ 1533 και 1735) περί επισκευών εν τη Λαύρα, φοροαπαλλαγών, προστασίας και δικαιωμάτων των Σαββαϊτών Πατέρων, ούτοι υπέστησαν πολλά δεινά, ακόμη και την επί πολλά έτη εγκαταβίωσιν εν τη Λαύρα ολοκλήρων αραβικών χωρίων. Η ισχυρά παρουσία Σέρβων Μοναχών εν τη Λαύρα, η οποία υπήρξεν ευεργετική δι' αυτήν, ότε κατά τον 16ον αι η Λαύρα είχεν ελαχίστους Έλληνας Μοναχούς, ετερματίσθη εις τας αρχάς του 17ου αι, ότε κατέστη εις τους Σέρβους αδύνατος η εξόφλησις των χρεών, τα οποία η οικοδομική των δραστηριότης είχε δημιουργήσει η παρέμβασις του πατριάρχου Θεοφάνους του Γ' (1608-1644) μόλις έσωσε την Λαύραν από τας χείρας των δανειστών ή των εποφθαλμιώντων αυτήν Αρμενίων και Λατίνων.

Μεταξύ πάντων των ευεργετών και δωρητών της Λαύρας πλέον αξιομνημόνευτοι έχουν καταστή οι πατριάρχαι Ιεροσολύμων Νεκτάριος (1660-1669) και Δοσίθεος ο Β' (1669-1707), ο ονομασθείς και μέ-γας ευεργέτης αυτής, οι οποίοι κατώρθωσαν να επανα-φέρουν την Λαύραν εις αποκλειστικήν χρήσιν και κατοί-κησιν των Σαββαϊτών Πατέρων, προέβησαν δε, ιδίως ο Δοσίθεος, εις εκτενείς και πολυεξόδους ανακαινίσεις ή επεκτάσεις των ναών, των δωμάτων, των δεξαμενών και των τειχών της Μονής (αντιστοίχως κατά τα έτη 1667 και 1686).

Την σημερινήν μορφήν των οικοδομημάτων της η Ιερά ημών Λαύρα οφείλει εις την οικοδομικήν δραστηριότητα η οποία ανεπτύχθη εν αυτή μετά τας καταστροφάς του σεισμού της 13ης Μαΐου 1834 και κατά την επακολουθήσασαν ηγουμενίαν του περιφανούς Ηγουμένου, κτίτορος και μεγάλου ευεργέτου της Λαύρας Ιωάσαφ του Κρητός (1845-1874), οσιακής μορφής του παλαιστινού Μοναχισμού των εσχάτων χρόνων. Απόδειξις του πνευματικού βάρους του οσί-ου, απλού, ταπεινού και διακριτικού αυτού Μοναστού υπήρξε και η δια πρώτην φοράν μετά από αιώνας υπ' αυτόν αύξησις των Σαββαϊτών εις περίπου ογδοήκοντα τον αριθμόν.

Αι αλλεπάλληλοι πολιτικάί αλλαγái κατά τον 200V αι εις την Εγγύς Ανατολήν Χάριτι Θεού και πρε-σβείαις της Υπεραγίας Θεοτόκου και του Οσίου Πα-τρός ημών Σάββα δεν επεσώρευσαν επί της Λαύρας τοσούτον πλήθος προβλημάτων, όσον επί άλλων μονών και προσκυνημάτων του Ορθοδόξου Πατριαρχείου, αντιθέτως η εν

έτει 1965 επιστροφή του αφθόρου ιερού Σκηνώματος του Αγίου Σάββα μετά μακράν απουσίαν αιώνων (ίσως από του 130υ) απετέλεσε μεγίστην ευλογίαν δια την Αγιοταφίτικην Αδελφότητα, τους εν τη Λαύρα αγωνιζομένους και τους Ορθοδόξους Χρι-στιανούς της Αγίας Γης και οπωσδήποτε αιτίαν βεβαίας ελπίδος εις τον Θεόν και τεκμήριον της πατρικής και αδιαλείπτου μερίμνης του Αγίου Σάββα δια την Λαύραν του. Η πνευματική ζωή της Λαύρας και η ποικίλη αυτής συνεισφορά εις την αντιμετώπισιν προβλημάτων των Αγιοταφιτών, του ορθοδόξου ποιμνίου και των ευλαβών προσκυνητών των Αγίων Τόπων, δύναται και σήμερον να επαληθεύση την προ αιώνων γενομένην διαπίστωσιν: «Όπως η Ιερουσαλίμ είναι η βασίλισσα πασών των πόλεων, ούτω και η λαύρα του Αγίου Σάββα είναι ο πρίγκηψ πασών των ερήμων, και καθ' όσον η Ιερουσαλήμ είναι το πρότυπον άλλων πόλεων, τοσούτον και ο Άγιος Σάββας το παράδειγμα δι' άλλας μονάς»⁵.

Πηγή: Ιερά Λαύρα Σάββα του Ηγιασμένου θεόκτιστος Έπαλξις Ορθοδοξίας 1500 έτη